

Gönderim Tarihi: 22.02.2019

Kabul Tarihi: 03.08.2019

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE II. MEŞRUTİYET ALGISI¹

The Perception of the Second Constitutional Era in the Stories of Ömer Seyfettin

Dinçer ATAY

Arş. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
dinceratay@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8796-371X

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

II. Meşrutiyet'in ilâmi Türk siyasi tarihinde olduğu gibi Türk edebiyatı tarihi bakımından da bir referans noktasını teşkil eder. Siyasal ve anayasal hususları odağında beliren hürriyet ve kardeşlik kavramları, dönemin sloganlaşan tabirleri olarak karşımıza çıkar. Bu kavramlar eşliğinde şekillenen algılamalar, edebiyat metinlerinin mahiyetlerine de etki eder. Bunun sonucunda II. Meşrutiyet'in temel izlek olduğu edebî metinler ortaya çıkmış olur. Türk Edebiyatında hikâye türünün öncül kalemlerinden olan Ömer Seyfettin, II. Meşrutiyet'in ilânı hem fikir yazılarında hem de hikâyelerinde değerlendirir. Onun hikâyelerinde beliren II. Meşrutiyet algısı, eleştirel boyutlara sahip bir bakış açısının ürünüdür. Bu eleştirel bakışı var eden hususiyetler arasında mizah, ironi ve gerçekçi değerlendirmeler mevcuttur. Onun hikâyelerindeki II. Meşrutiyet'in ilanı ve getirilerinin bir izlek olarak işlenişi, hürriyet beklentilerinin yoğunluğu kaynaklı olarak hürriyet ve Meşrutiyet kavramlarının tatbiki anlamda ülküleşen boyutlarından uzaklaşması yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Türk hikâyesi, II. Meşrutiyet, eleştiri, Ömer Seyfettin.

Abstract

The declaration of the Second Constitutional Era constitutes a reference point for the history of Turkish literature as well as Turkish political history. The concepts of freedom and brotherhood that arose within the context of political and constitutional developments became sloganised phrases of the period. Perceptions shaped along with these concepts also influenced the nature of literary texts. As a result, texts of literature emerged in which the Second Constitutional Era was the basic theme. As one of the leading pens of the story genre in Turkish Literature, Ömer Seyfettin commented on the declaration of the Second Constitutional Era both in his articles and also in his stories. The perception of the Second Constitutional Era that emerges in his stories is the product of a perspective with critical aspects. Humour, irony and realistic evaluations are among the features that create this critical view.

Keywords: Turkish story, Second Constitutional Era, critique, Ömer Seyfettin.

¹ Bu makale, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora programı tamamlanarak savunulan ve Kafkas Üniversitesi BAP Birimi tarafından Araştırma Projesi olarak desteklenen (2016 SB/72) "II. Meşrutiyet Devri Türk Öykülerinde Kimlik İnşası" adlı doktora tezinin verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

“Bir de İstanbul’a geldim ki: Bütün çarşı, Pazar
 Na’radan çalkanıyor! Öyle ya... Hürriyet var!
 Galeyan geldi mi mantık savuşmuş... Doğru:
 Vardı aklından o gün her kimi gördümse zoru.
 Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığıнын;
 Kafalar tütsülü hülyâ ile, gözler kızgın.
 ...
 Kim ne söylerse, hemen el vurup alkışlanacak...
 -Yaşasın!
 -Kim yaşasın?
 -Ömrü olan.
 -Şak! Şak! Şak! (Ersoy, 1991, s.163-164)

1. GİRİŞ

İnsan, kendini dünyaya konumlandırırken değerler de üretir. Değerlerin varlığı, insanın varlığıyla anlamlı hâle gelerek kökleşir. Değerlerin yitimi de yine insan maharetiyle olur. Sahip olunan değerlerle kurulan aidiyet ilişkisi, farklı değerlerin varlığıyla ötekini gündeme getirir. Öncül olarak değerlerin varlığına ötekinin varlığı da eklemelenmesi ile insan, “kendi-için-var olan kendilik” (Hegel, 1986, s. 132) hâlini deneyimleme seviyesine erişme imkânı bulur. Bu durum, insanın başkalarının varlığında kendi varoluşunu (Deveci, 2011, s. 132) gerçekleştirmesinin önünü açar. Edebiyat metinleri, insana bu imkânı sunan düşünsel alanları açarak bu özgüllüğe katkı sunar. “Edebiyat diğer entelektüel ifade biçimlerinin aksine değişim ve etkilerinin içselleşmiş, bireyselleşmiş ve psikolojik bir yorumunu sunar. Edebiyat her şeyden önce dönüşümün niteliksel bir eleştirisini sunar.” (Karpat, 2011, s.205) Edebiyat metinlerinin tarihsel bilginin görünüm alanlarını var edişi, farklı bakışların varlığını da gündeme getirir. Söz konusu farklılık yazar öznenin kendi ötekisini de var etmesi anlamına gelir. II. Meşrutiyet devri, tarihî gelişmelerin güncel olarak edebî forma yansıdığı özgün bir dönem olarak karşımıza çıkar. Bu devirde görünüm kazanan gösterişli ve değer tabanlı olmayan sahiplenmeler, riyakârlık hallerini var eder. Tüm bu hususiyetler, Ömer Seyfettin’in “Gayet Büyük Bir Adam”, “Hürriyete Lâayık Bir Kahraman”, “Hürriyet Bayrakları” ve “Hürriyet Gecesi” gibi hikâyelerinde “yirminci yüzyılda yaşama şuuru ve gerçeklik” (Enginün, 2012, s.168) algısı şeklinde karşımıza çıkar.

93 Meşrutiyeti’nden (Baykal, 1942) II. Meşrutiyet’e kadar olan tarihsel süreçte yaşanan sosyo-politik hadiselerin varlığı, II. Meşrutiyet’e olan ihtiyacın varlığını giderek görünür kılar. Tanzimat Fermanı ile beliren hukukun varlığının bir ihtiyaca dönüşmesi, aydın kitlenin en önde gelen arzularından biri haline gelir. II. Meşrutiyet, bir hukuk metni olan Kanun-ı Esasî’nin yeniden yürürlüğe girmesi ile resmi olarak başlar. Bu noktada ön plan çıkan hukuk temelli arzu, kişinin temel hak ve hürriyetinin mevcudiyeti

meselesidir. Bu noktada II. Meşrutiyet'in önemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kavramlarının işlendiği ve içselleştirdiği bir dönem olarak algılanmalıdır. (İnalçık, 2008, s. 13)

II. Meşrutiyet'tin ilanı ile birlikte II. Abdülhamid'in iktidarının eylemsel alanının daraltılmış olması, askerî tehdit unsuru ile olur. Bu durum, II. Meşrutiyet'ten beklenen hürriyet alanlarının giderek silikleşmesinin öncül bir görünümü gibidir. İktidarın elde tutulma kaygısı II. Meşrutiyet devrinde de kendini gösterir. Zira hedeflere ulaşılması iktidara tutunma ile doğrudan ilişkilidir.

Aidiyet ilişkisini belirleyen unsurlardan biri olarak görünüm kazanan iktidar ve güç odakları; salt faydacı kaygıdan uzak ve değerler eşliğinde algılandığında insanın ortaya koyacağı iradî tavrı olumlu yönde şekillendirir. İnsan, bunun farkında olsa da farkında değilmiş gibi davranışlar ortaya koyabilir. II. Meşrutiyet devrindeki bu bilinçsizlik hâlini gözlemleyen Ömer Seyfettin, devrin sosyolojik, siyasî ve psikolojik getirilerini bilinç seviyesinde kavrayabilen bir Türk aydını olarak karşımıza çıkar. Ortaya koyduğu metinlerde söz konusu gözlemlerini hem kurgusal hem de kuramsal düzlemde açımlayan Ömer Seyfettin, II. Meşrutiyet'in ilânının sosyo-psikolojik görünümü üzerine genel anlamda eleştirel bir bakış ortaya koyar.

II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Mehmed Âkif'in “*yaptığının farkında olmayan*” (Ersoy, 1991, s.163) şeklinde nitelediği insanlar, çevreler askerî bir güçle iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki iktidarını bilinçsizce yüceltir. Bu kitle için önemli olan iktidarın niteliği ve hangi boyutta var olduğu değil, salt herhangi bir iktidarın var olması ve kendi biyolojik varlıklarının devamıdır. Söz konusu varoluş, tinsellikten ve kolektif kaygıdan uzak olmakla birlikte; bencillığe varan bireysellik düzleminde belirir. Bu durumda bir değer aidiyetinden söz etmek güçleşirken değersiz biyolojik varoluşu tercih eden devrin halk kitlesinin varlığı belirginlik kazanır.

Ali Akay (1995, s.11), Foucault'nun iktidarın merkezine klasik anlamdaki devletin varlığından ziyade tabandan gelen ve belirli bir şekli olmayan iktidar gerçeğini koyduğunu ifade eder. Ona göre iktidarın belirli bir şekli yoktur. Farklı olguların varlığıyla değişkenlik gösterebilir. “*Her yerde hazır ve nazır olan bu iktidar biçimi, toplumsal alanın her noktasına nüfuz edışı ile yakalanamaz ve dondurulamaz bir niteliğe sahiptir.*” (Aka Erdem, 2016, s.206-207) İktidarın bu türlü görünümü, II. Meşrutiyet döneminin sosyal gerçekliğinde de netlik kazanır. İttihat ve Terakki'nin, özellikle 31 Mart vakasından sonra benimsediği iktidar anlayışı, toplumun

her alanında kendine yer açabilir. Bu durum kimi zaman sorunlu halleri de somut kılar. “*Siyasal merkez, halkın üzerinde yeni ve daha yoğun taleplerde bulunmaya başladığı veya halkın beklentileri değiştiği zaman sorun doğar.*” (Deringil, 2002, s.56) Sorunsuz bir iktidar, hem söz konusu halk dinamiğinin beklentilerini göz önünde tutarken hem de kendi iktidarını halka kabul ettirebilmeyi arzular. Halkın beklentileri meselesi ise; insanın, hayatta kalma çabalarıyla, yani biyolojik varlığıyla ilişkilendirildiğinde insanın yaşamsal bir güç olarak ortaya koyduğu davranış formlarını gündeme getirir. Güçlü olanı tercih etmek, *öteki* olmaktan korkmak şeklinde ifade edebileceğimiz bu davranış formu, nihayetinde iktidarın bu yüzünü de var etmiş olur. Bu tıpkı bir madalyon gibi çift taraflı bir iktidar bileşkesidir. Yönetilen, irade konulan bir kesimin varlığı, iktidar sahiplerinin konumunu pekiştirirken, iktidarın varlığı da kitlenin varlığını yakından ilgilendirir. II. Meşrutiyet öncesinde beliren bu ikili iktidar görünümü, Hürriyet’i bekleyen kalabalığın şuurlu bir güce dönüşmemesiyle iradî bir kitlenin varlığından uzaklaşır.

II. Meşrutiyet devrinin sosyolojik görünümüne eleştiri getiren yalnızca Ömer Seyfettin ve Mehmet Âkif değildir. “Hürriyeti Alkışlama” hadisesine benzer bir eleştiri de Halit Ziya Uşaklıgil’den gelir. Onun saraydaki hatıralarını kaleme aldığı *Saray ve Ötesi* adlı eserinde geçen Sultan V. Mehmed Reşad’ın ilk selamlığının alkışlanma panoramasını tasviri ironiktir: “*İstanbul halkı, nasıl olursa olsun, kendisine bahşedilen temaşa fırsatlarından memnun olmaya alışkın ve hemen alkışlarla onu selamlamaya müheyya olduğundan, daha dün, ilk önce Meşrutiyet’in ilânını, Mebusan Meclisi’nin küşâdını, müteakiben irtica isyanını, Yıldız’da İstanbul’da parçalanmış biçareleri, biraz sonra isyanı bastırmak üzere yetişen Hürriyet Ordusu’nu aynı hararetle, aynı şeraretle alkışladığı gibi gene dün Abdülhamit’i nasıl alkışlamış idiyse bugün onun halefini de öyle şevk ve neşve ile alkışlıyordu.*” (2012, s.57) Halid Ziya’nın çizdiği bu sosyolojik panoramada, herhangi bir değer kıstasına bağlı olarak alkışlamak eylemini gerçekleştiren kalabalık bir kitle dikkatleri çeker. Halk, her iktidara geleni alkışlamaya hazırdır. Güçlünün yanında değersiz ve şuursuz şekilde yer almak, bir bakıma Osmanlı tebaası özelinde Müslümanların genelinde belirginleşen ve sahiplenmede ısrar edilen “taassub”un farklı bir görünümüdür. Bu, bir bakıma tembellik, eylemsizlik hâlidir. Bu eylemsizlik hâlini açıklamak için mitik göndermeli bir ifadeyi tercih edecek olursak; Dede Korkut destan kahramanlarından Kan Turalı ve Salur Kazan’ın yattığı ve kolektif bir anlam dizgesine sahip olan “Oğuz uykusu” (Gökay, 2006, s.130; Korkmaz, 2015, s. 27) olarak tanımlamak da mümkün olacaktır.

Ömer Seyfettin’in hikâyelerini titiz bir çalışma ile toplayan Hülya Argunşah’ın çalışmasına bir *Sunuş* yazısı kaleme alan İnci Enginün, Ömer

Seyfettin'in II. Meşrutiyet'e dair izlekleri işlediği hikâyeleri arasında özellikle şunlara dikkat çeker:² *Hürriyet'e Lâyık Bir Kahraman, Asilzadeler, Bilgi Bucağında, Tam Bir Görüş, İnat / Beyaz Serçe, Sivrisinek, Açık Hava Mektebi*. Bunlara *Gayet Büyük Bir Adam, Yaşasın Dolap, Hürriyet Bayrakları, Hürriyet Gecesi, İki Mebus* gibi hikâyeleri de dâhil etmek mümkündür. Ömer Seyfettin, bu hikâyelerinde “çoğu zaman mizah ile genişletilmiş bir hicvi tercih eder.” (Enginün, 2017, s.12; Argunşah,2017, s.26) Bu tercih Ömer Seyfettin'in olay kurgularına ve üslup anlayışına fazlasıyla yansır. Bu çalışmada onun hikâyelerinde görünüm kazanan II. Meşrutiyet'in algılanış biçimleri ele alınacaktır. Denilebilir ki Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki II. Meşrutiyet'in ilan ve getirilerinin bir izlek olarak işleniş, hürriyet beklentilerinin yoğunluğu kaynaklı olarak hürriyet ve Meşrutiyet kavramlarının tatbikî anlamda ülküleşen boyutlarından uzaklaşması yönündedir. Bizim odaklandığımız temel izlek, II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonraki görünümüdür. “*Ömer Seyfettin'in Meşrutiyet'in ilanının akabinde Makedonya'da bir asker olarak görev almış olması, oradaki gözlemleri, bizzat Meşrutiyet'i ilan eden ordunun içinde yer alması ve sonrasında Selanik'teki İttihat ve Terakki Merkezi'ne olan yakınlığı onun hem bir asker hem de bir öykücü olarak tanıklığını daha da anlamlı kılmaktadır.*” (Şişmanoğlu Şimşek, 2014, s. 668), Gözlem gücü kuvvetli olan Ömer Seyfettin, gördüklerini, siyasî hesaplaşmalardan ve şahsî çıkarlardan uzak bir yaklaşımla kurguya taşır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki II. Meşrutiyet algısını, her ne kadar İttihat ve Terakki'den bağımsız düşünemesek de; onun partide siyasal bir kimlikten ziyade kültür politikaları üreten bir biriminde konumlanması³, bizi siyasallaşmayan bir yorum tercihinine iter.

Bu çalışmada özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından 31 Mart Vakasına kadar devam eden tarihsel süreçlerin hikâye metinlerindeki görünümüleri üzerinde durulmuştur.

2. ELEŞTİREL FİKİRDEN EDEBÎ GÖRÜNÜME: ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDEKİ II. MEŞRUTİYET ALGISI

² Yine Ömer Seyfettin'in hikâyelerini tek bir ciltlik çalışmada bir araya getiren Nazım Hikmet Polat da aynı hikâyelerin II. Meşrutiyet'i temel izlek olarak işlediğini belirtir. Bk. Polat, 2015, s.25;

³ “Onun parti ile olan bağlantılarının ‘kültür politikası’ dolayısıyla olduğu, diğer konulardaki çalışmalarla doğrudan doğruya ilgilenmediğini, bir yandan anı defterindeki notlardan, öte yandan da üzerinde anılarını nakleden kimselerin sözlerinden anlaşılmaktadır.” (Alangu, 2010, s.369)

Ömer Seyfettin'in fikrî yazılarında bir uyanış çağrısı olarak kabul edilen II. Meşrutiyet'in ilanı, sonrasında yaşanan gelişmeler sebebiyle bir hayal kırıklığı görünümüne evrilir: *"Meşrutiyet'ten evvel derin bir uykuya dalmış olan Türkler On Temmuz'da şedit bir sarsıntı ile uyanınca şaşaladılar. Bu pek tabii idi. Saatlerce uyuyan bir adam daha uykusuna kanmadan uyandırılırsa ne yapar? Kendini toplayamaz. Sebepsiz bir korku ile ürker... On Temmuz'dan sonra geçen bir ay muvazenesiz bir sarhoşluktan başka bir şey değildir. Her sokak başında bir nutuk irat olunuyor, herkes 'uhuvvet, müsavat' şiarlarına sahih nazarıyla bakarak söylediğinin mânâsını pek iyi bilmeyen hatipleri bütün kuvvetleriyle alkışlıyorlardı... Yapılmak istenilen inkılâbı sözde yalnız Türkler yapmıyorlardı; bütün Osmanlılar... Yani Rum, Bulgar, Sırp, Ulah, Yahudi, Arnavut, Ermeni ve diğer Osmanlılar... On Temmuz'un adı 'Osmanlı İnkılâbı' idi."* (Ömer Seyfettin, 2001, s.330) Onun bu eleştirel bakışı, kurguladığı hikâyelerde de görünüm kazanır. Yarattığı Efruz Bey tipinin etrafında toplanan nümayişçilerin farklı etnisite aidiyetleri onun gözlemlerinin metin düzleminde konumlandığı alanlardandır. II. Meşrutiyetle birlikte sloganik hatlara bürünen kardeşlik ve eşitlik umdeleri, mikro düzlemde şahsî çıkarlar, makro düzlemde ise etnik aidiyetler eşliğinde sahip oldukları anlam ve kavram değerlerinden yoksun bir vaziyette konumlanır. Efruz Bey'i "Jön Türk" ve "hürriyet" sevgisiyle omuzlarda taşıyan kitle, Osmanlı halkını var eden mozağin minyatür hâlidir. Ayrıca Efruz Bey'in evindeki Bolulu aşçının Efruz Bey'i eve getiren kalabalığın nümayişi karşısındaki şaşkınlığı, Ömer Seyfettin'in mezkûr makalesindeki fikirlerini metin düzleminde daha da somut kılar: *"Despina... Şeytan, maskara, güzel bir Rum kızı... Hürriyetin ne olduğunu çapkın pekâlâ biliyordu. Sokaktaki gürültüden, bağışmalardan hiçbir şey anlamayan Bolulu aşçıbaşıya demin hürriyetin manasını 'Sizin hanımlar da bizim gibi olacak artık! Hürriyet bu demek!' diye anlatmıştı. 'Tüh tüh, tövbe... Sus gopeğin gızı...' diye hürriyeti anlayamayan koca Türk hâlâ bu gürültüleri, bu kalabalığı yangın sanıyordu"* (Ömer Seyfettin, 2014, s.67). Bolulu aşçıbaşı nezdinde görünüm kazanan Türk bireyinin kaygısı, günlük kaygılar nezdinde sabitlenirken Türk'ün kendi ötekisinin farkında olması da pek mümkün olmaz. *"Bireysel ve kültürel düzeyde kendi tarihsel kimliğinin farkında olamayan yahut kendilik bilincine ulaştırıcı kolektif bilinçten yalıtılmış birey ve toplumlar, karşılaştığı ötekinin kimlik alanında kaybolur, yutulur."* (Durmuş, 2014, s.148) Bolulu aşçıbaşı, hem kendi kimliğinin hem de Rum hizmetçi Despina'nın kendiliğinin farkında olmamakla zarif ve ince Despina tarafından kimliksele anlamda yutulmuş olur. Bu bilinç seviyesinden yoksun olan aşçıbaşı, Türk'ün öteki karşısındaki kayıtsızlığını imler. Söz

konusu panorama, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde karakteristikleşen *öteki* üzerinden Türk'ü bilince çağırma izleğinin net bir görünümüdür. Bu noktadaki Türk'ün aidiyet reddi, yüzyılın hakikati olan milliyet fikrini idrak edemeyişi, inkılâbın icracılarının Türk olmayışına sebebiyet verir. "Hürriyet Bayrakları" hikâyesi bunun en somut göstergelerini barındırır. Bu hikâyede Meşrutiyet'in ilanı şöyle tanımlanır: "*Gerinirken yalancı inkılabımızın, bu kansız ve hakikatte ancak manasız alkış tufanlarından ibaret olan zavallı düzme Türk inkılabının ikinci senesi olduğunu hatırladım. Evet, bugün milli bir bayramdı!.. 'Lakin, acaba hangi milletin bayramı?'*" (Ömer Seyfettin, 2017a, s.296) 1908 Devrimini, "Osmanlı İnkılâbı" olarak algılayan Ömer Seyfettin, Balkan coğrafyasında görünüm kazanan ulus bilincinin yansımalarını Hürriyet'in ilanının ikinci senesinde Cumayıbâlâ'da yaptığı gözlemler eşliğinde verir. Bir Bulgar köyünün uzaktan görünümünde Osmanlı sancağı gibi algılanan kırmızı biber dizisi, Osmanlılık fikrini savunanları kara mizahın çemberinde acınası bir boyuta sabitler. Kahraman anlatıcının yolda karşılaştığı Osmanlı zabiti, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasal zeminli varoluş hakikatini reddeder: "*Şu köycükte sallanan kırmızı kırmızı hürriyet bayraklarını görmüyor musunuz? Bugünü, Osmanlıların birbirleriyle en samimi ve hakiki kardeşi olduklarını dünyaya anlattıkları bu büyük ve mukaddes günü, On Temmuz'u alkışlayan bu bayrakları görmüyor musunuz?*" (Ömer Seyfettin, 2017a, s.302) Devrin sosyo-politik gerçekliğini görmezden gelen bu zabıt, Osmanlı milletinin varlığı zannıyla düşüncelerini şekillendirir. Bir müddet sonra hakikatin düşmanca tarafını benliğinde hisseden bu zabıt ve başkişi, Bulgar köylüsünün *yutucu* ve *itici* tavrı karşısında donup kalırlar. Uzaktan hürriyet bayrakları zannedilen bu biber dizisinin acılığını benliğinde hisseden başkişi, sanrıları ile hareket etmez. Bilakis hakikatleri yakından gözlemler, tetkik eder ve bir çıkarım yapar. Bu idealize çıkarımı sunan yine bir Osmanlı zabitidir. Bu düşünceler odağındaki zabitin dâhil olduğu kitle ise Hareket Ordusu olacaktır. Uykudan uyanan Türk'ün harekete geçme vaktinin geldiği, yine *ötekinin* bilinçliliği üzerinden verilir.

Ömer Seyfettin, Efruz Bey'e bir anlatı karakteri olarak farklı hikâyelerinde yer verir. "*Yazarın 'fantezi' bir romanı olan Efruz Bey'e, Meşrutiyet devrinin romanı gözüyle bakılabilir.*" (Kavcar, 1984) "Hürriyete Lâyık Bir Kahraman" adlı hikâyedeki birçok eleştirel ayrıntı arasında en çok dikkat çekenlerden biri de Efruz'un Sahavet Han'ın⁴ üçüncü katın

⁴ Sahavet kelimesinin anlamı cömertlik olarak geçer. Ömer Seyfettin bu kelimeyi özellikle seçtiğini söyleyebiliriz. Zira Efruz'un geçici iktidarını konumladığı bu mekân onu feslerinin üzerinde taşıyan kalabalığa sınırsız hürriyet vaat ettiği, hatta

penceresinden yaptığı konuşmadır. Bu konuşma, Efruz'un nezdinde devrin politik atmosferinde görünüm kazanan "bilâ tefrik-i cins ü mezhep" anlayışının Kanun-ı Esasî metni düzleminde kabul görmesi meselesine dairdir: "*Vatandaşlar! İçinizde bazı cahiller bana Çerkez diyorlarmış! Hayır. Ben Çerkez değilim. Ben hiçbir millettten değilim. Ben Efruz Bey'im! Ben hürüm! Ben herkese müsaviyim! Siz daha hürriyeti anlamamışsınız!*" (Ömer Seyfettin, 2014, s.85) Efruz, kendisini hiçbir millete ve hiçbir dine ait olarak kabul etmez. O, *Osmanlı Kaynaşma Cemiyeti*'nin kuruluşu için çalışan ve kendine yabancılaşan bir Türk olan *Tathisu Frenkleri*'nin Müslihiddin Efendi tipini andırır. Bir insanın hiçbir millette veya hiçbir dine ait olmaması sosyolojik anlamda pek mümkün olmadığı gibi; bireyin ötekiler karşısındaki konumlanışı da bizzatihi bu kimlik görünümlerinin kendisini teşkil eder. Ömer Seyfettin'in II. Meşrutiyet'e dönük eleştirel algısı bu noktada millî kimlikten yoksunluk eksenine de oturmuş olur. "*O, İttihat ve Terakki'yi zaman zaman Türkler'i kurtaracak bir güç olarak görür, zaman zaman bazı hatalı uygulamalarını tespit eder ve Türkçülük ideolojisine yeterince sahip çıkmadıkları için tenkit eder.*" (Koç, 2008, s. 122) Onun İttihat ve Terakki algısı bir bakıma II. Meşrutiyet algısı ile örtüşen noktalara sahiptir.

Ömer Seyfettin, "Sivrisinek" adlı hikâyesinde liyakat, acz, kuvvet ve zaaf kelimelerine dair görüşlerini beyan eder. Liyakatsizlik hakkında vardığı hükümler ve liyakatten yoksun olanın toplumsal yapıda görünüm kazandığı hâlin tasviri, bir bakıma örtük bir devir eleştirisidir. Söz konusu eleştiri, kahraman anlatıcının Efruz'a yazdığı bir mektupta karşımıza çıkar: "*Liyakatin zıddı 'acz'dir. Kimde acz varsa o şarlatandır, mütecavizdir. O asidir, nümayişçidir, fertcidir. Bir kelime ile söyleyeyim, 'gayri memnundur'dur.*" (Ömer Seyfettin, 2017b, s. 58) II. Meşrutiyet devrinde toplumsal tip görünümü kazanan kişiler bu niteliklere sahiptir. Bu durum aslında niteliksizliğin bir nitelik olarak algılanması anlamına gelir. Söz konusu özellikleri taşıyan kişilerin sayısının fazlalığı da niteliksiz niceliği görünür kılar.

Devletin düzenlediği törenlerde gösterilen nümayiş tutkusu, Hürriyet'in ilanında zirve noktasına ulaşır. Zira kalabalığın bu tavrı, tam anlamıyla acziyetin, muhtaçlığın göstergesidir. Tinsel iktidarı kendi

bahsettiği mekândır. Hiçbir millet ve hiçbir dine ait olmadığını ifade eden Efruz'un nutkundan sonra, farklı din ve millettten mürekkep olan kalabalığın sarılarak birbirlerini öpmeleri neticesinde ortaya çıkan şapırtı sesine atfedilen mübalağa bu cömertliğin şuursuz halk kitlesindeki yansımasıdır.

bilinçlerinde görünür kılamayan bu kitle, Ömer Seyfettin tarafından “cumhur” ve “cemiyet” olarak isimlendirilir. Bu kitlenin asılığı ise, sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel gerçeklerin yadsınması yönünde olup edilgen bir biçimde görünüm kazanır. Ayrıca liyakatsizliğin devlet kademesindeki görünümü de bu eleştiriye dâhildir. Ahmet Bey’in / Efruz Bey’in dairedaki Kalemin müdürünün tasviri bu eleştiriye somut kılar: “*Bu şişman, esmer, fikri son derece mahdut bir beydi. Kaleme bugün nasılsa erken uğramıştı. Zira yaz kış Büyükkada’da oturduğu için öyle paydosu daha bitmeden kalkar giderdi. Mabeyne mensup bir adama mensup bir kadının süt kardeşine mensupluk sayesinde devamsızlığı bir kusur sayılmıyordu... Haftada bir iki defa günde on dakika kaleme gelir*” (Ömer Seyfettin, 2014, s.53-54)

Ömer Seyfettin’in devrin sosyo-politik gelişmelerini işlediği hikâyelerinde kimi zaman açık kimi zaman örtük bir biçimde II. Meşrutiyet’e dair eleştirileri gözlemlemek mümkündür. Söz gelimi “Hürriyete Lâyık Bir Kahraman”⁵ adıyla Efruz karakterini yaratıldığı hikâyede Efruz olma yolunda Hürriyet’i kendince ilan eden Ahmet Bey’in nutuklarından etkilenen kalabalığın gösterdiği nümayiş, adeta bir sarhoşluğu andırır. Şuursuzca sahiplenilen Ahmet Bey’in uydurduğu Hürriyet mübalağası, Osmanlı tebaasını ve reayasını oluşturan farklı din ve milletten oluşan kalabalığı canlı tutar. Mizahî bir üslupla kurgulanan hikâyede olay örgüsünün başkışisi olan Ahmet Bey’in Efruz’a dönüşmesi, gülünç bir biçimde verilir. Ahmet’in Efruz ismini “seçim sahnesi mizahidir” (Demir, 2019, s. 395). Efruz’u başlarındaki feslerin üzerinde taşıyan ve hürriyete olan düşkünlükleri sebebiyle Efruz’un kurgusunu hakikat zanneden kalabalık, Ömer Seyfettin’in *Sivrisinek* hikâyesinde tanımladığı liyakatsiz nümayişçiliği somutlamış olur. Nitelikten yoksun nicelik olarak tanımlayabileceğimiz bu kitle, Efruz’un kısa süreli tevkifinden sonra onu unuttur ve Jön Türk neferine övgüden, Efruz lehine dönüştürdüğü övücü sloganlarını İttihat ve Terakki’ye yöneltir. Böylece şuursuz kalabalık gücünün yanında olmayı tercih etmiş olur. Öyle ki eski Ahmet Bey, yeni Efruz Bey de *öteki* olma korkusu ile bu modaya uyar.

Devrin sosyal eleştirisinde görünüm kazanan eleştirel kutuplardan biri, devletin içine düştüğü liyakatsizlik çemberidir. Bu, devletin resmî kademlerinde görünüm kazanan bir hakikattir. Söz konusu liyakatsizliğin toplumsal düzlemdeki bir başka yansıması ise, şahsî ün ve maddî menfaat

⁵ *Efruz Bey* romanını oluşturan hikâyeler bu çalışmada Hülya Argunşah’ın hazırladığı Ömer Seyfettin Hikâye Külliyyatı’na göre ayrı isimler şeklinde kullanılmıştır.

eksenine sabitlenen sözde aydınlara nezdindedir. *Sivrisinek* hikâyesinin başkışısı, Efruz'u bu yönde eleştirir. Zira Efruz, önceleri hiçbir millet ve hiçbir dine ait olmadığını beyan etmesine karşın, "Bilgi Bucağı'nda" adlı hikâyede tam bir milliyetçi aydın görünümü verme gayretindedir. Bunu yaparken okuma eylemini terk ederek, liyakatsizliğini pekiştirmiş olur. Ömer Seyfettin'in bu ironik tutumu, II. Meşrutiyet devrinde her fırsatı kendi lehine devşirme gayretinde olan sözde aydınlara dönük eleştirileri gündeme getirir.

"Hürriyete Lâyık Bir Kahraman" hikâyesinde Efruz'un aldığı ilk tedbirler arasında olan polis teşkilatını, zabıta neferlerini dağıtması ve hapisaneleri boşaltması kendi hürriyetini inşadaki en büyük icraatı olur. Bu Efruz'un derinlikten yoksun bakış açısını, bilgisiz kalabalığın kolektif bilinçten yoksun gürültü çıkaran bir grup oluşunu ortaya koyar. Efruz, hürriyet kavramını sathi tarafıyla algıladığını gösteren eylemleri icra eder. II. Meşrutiyet devrindeki bilgisiz iktidarın farklı bir görünümü olarak algılanabilecek olan bu ayrıntılar, Ömer Seyfettin'in devir eleştirisinin farklı boyutlarını gündeme getirir. Bu noktada bilgi – liyakat ilişkisi gündeme gelir. II. Abdülhamid'in sadrazamlarından olan Said Paşa'nın İttihat ve Terakki tarafından yeniden göreve getirilmesi, söz konusu bilgisiz iktidarın çark ediş hallerinden biri olarak algılanabilir.

Ömer Seyfettin, Efruz tipini var ettiği söz konusu hikâyede "cemiyet" hakkında bir takım tespitleri de verir. Ahmet Bey'in / Efruz'un cemiyet bilincinden ve onu tahlil etmekten yoksun oluşunun ön plan çıktığı bu eleştiri, cemiyetin bilgisizliği eşliğinde "ferdiyetçi" tutumu da gündeme getirir: "*O, 'cemiyet'in 'fert' gibi, belki fertten ziyade hayalperver bir isterik olduğunu bilmezdi. Fertlerin inanamayacağı ne kadar kaba yalanlar vardı ki cemiyet bunlara hemen kapılır, fakat... fakat çabuk ayrılır, hayali, fertten çabuk inkisara uğrardı*" (Ömer Seyfettin, 2014, s.76). Efruz'u toprağa dâhi bastırmayıp feslerine bastıran bu kitle, onun sergilediği, iple balkona tırmanma hüneri karşısında daha da coşar. Kara mizaha varan feslerin üzerine basarak yürüme hadisesi, halkın Efruz'u hangi seviyede sahiplendiğini gösterir. Cemiyet bilgisinden yoksun Efruz için önemli olan kendi iktidarı ve şöhretidir. Her ne kadar Efruz'un iktidarı üç gün sürse de bu ayrıntılar, II. Meşrutiyet devrine dönük eleştirileri destekler.

Cemiyet eleştirisinin metin düzleminde farklı bir metin eşliğinde somutlanması, Namık Kemal'in "Vatan Şarkısı"nda geçen "*Kalkın ey ehl-i vatan biz de şâdân olalım / Din ü millet uğruna haydi kurban olalım*"⁶ beyti

⁶ Bu şiir hakkında Rıza Nur'un verdiği bilgiler şöyledir: "*'Kalkın Ey ehl-i vatan bir dahi şâdân olalım. / Din ü millet uğruna biz de kurban olalım / Şân günü bu gündür bu milletin arslanları / Çekelim kılıncı dökelim al kanları.*' Bu şarkı bestelenmiş

ile olur. Efruz'u gerçek anlamda başının üstünde taşıyan kalabalık, Efruz'un uydurduğu Jön Türk neferleri ile Sulukule'den Yıldız Sarayı'na bir tünel kazıldığı yalanını sahiplenerek ilk ululaştırmalarını bir Jön Türk üyesi için düzerken, sonraları bu ululaştırmalar daha da ferdiyetçi bir boyuta taşınarak Efruz özeline indirgenir. Ayrıca daha kapsayıcı olan Osmanlı kimliği yerine daha dar kapsam alanı olan "*hür kardeşler*" kimliği öncelenir: "*Kalkın ey Osmanlılar! / Biz de şâdân olalım. / Bir jön Türkün uğruna / Biz de kurban olalım...*" / "*Kalkın ey hür kardeşler, / Biz de şâdân olalım, / Efruz Bey'in uğruna / Gelin kurban olalım...*" (Ömer Seyfettin, 2014, s.81-82)

Namık Kemal'in bu şiirinin sosyal zaman çerçevesinde bir tanınmışlık hâline geldiği kabul edilirse, bir tahrif durumu da gündeme gelecektir. Halk, Namık Kemal'in değer atfettiği "vatan, din ve millet" kavramlarını yok sayar ve onların yerine ilk tahrifte "Osmanlılar, Jön Türk" kavramlarını kullanır. Bu noktada Osmanlılık fikrinin varlığı bahis konusu olurken, din ve millet gibi daha kapsamlı kavramlar yerine daha sınırlı kabul edilebilirliği olan Jön Türk grubu, uğruna ölünecek bir değer olarak ifade edilir. Öyle ki II. Abdülhamid'in ilk Meşrutiyet'i ilanında tesir sahibi olan bu grup, "Osmanlı halkı"nın II. Abdülhamid baskısından kurtulmak için ümitle beklediği hürriyet anlamına gelen II. Meşrutiyet'i ilana zorlayabilecek bir güç olarak varlığını sürdürür. Bu bakımdan kendini bir Jön Türk olarak tanıtan Ahmet Bey / Efruz Bey, bu derece teveccüh görmüş olur. Namık Kemal'in şiirinin halk tarafından ikinci tahrifi, daha özele indirgenerek Ömer Seyfettin'in eleştiri yönelttiği görünümüleri var etmiş olur: ferdiyetçilik. Bir başka ifade ile bireysel şöhrete kavuşma arzusu. Kutsal ve kimlik kurucu değerleri terk eden halk, Efruz uğrunda ölmeyi bir "*ülkü değer*" (Korkmaz, 2015) olarak kabul eder. Bir bakıma değerlerin yitimi olan bu dönüşüm, Efruz'u başının üstünde gezdiren kalabalığın farklı din ve etnisiteye sahip olması, Namık Kemal'in birer aidiyet dizgesi olarak sunduğu "vatan, din ve millet" kavramlarının yadsınmasında önemli rol oynar. Bu noktada Efruz özelinde somutlanan bu tipin devrin sosyolojik tahlillerini yapısında barındıran milletleşme şuurundan uzak halk kitlesini imlediğini söylemek yerinde olur. Sözde görünüm kazanan biz bilinci, kendi

ve umumileşmiş bir şarkıdır. Uzun bir uğraşmaya rağmen tam ve doğru bir numunesini elde edemedik. Bulduklarımız hep yanlış. Neşrolunmuş bir numune de gördük; o da kâmilâ yanlış. Demek bu şarkı ağızdan ağıza ve çok söylenerek çok tahriflere uğramıştır. Buraya derç ettiğimiz dört mısra adeta baştanbaşa vezinsizdir. Aslı kaç mısradır, vezni nedir, şiir şekli nedir bir şey diyemeyeceğiz." (Rıza Nur, 2017, s.289) Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere Namık Kemal'in bu şiiri adeta anonimleşmiştir. Ömer Seyfettin'in mezkûr hikâyesinde de bunun farklı bir tahrifi verilerek, olay örgüsüne eklenir.

varlığını, varlığı değersiz ben uğrunda harcadığının farkında değildir. Aslında bu, biz bilinci değil “biz”ın bilinçsizlik travmasıdır. Değer uğruna değil de birey uğruna ölmeyi tercih eden kitle iradede yoksun bir taş yığını gibidir. Bu kitle Ömer Seyfettin tarafından şöyle de tanımlanır: “*Kırmızı tuğlaların altındaki sıcak taşlar.*” Halkı çiğneyerek yükselen Efruz’u kelime anlamı parıldayan, ışık saçan şeklindedir. Beliren bu anlam dizgesi öykünün izleksel kurgusuna da oturarak Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte sahne önüne çıkan hürriyetin parlaklığı, aydınlatıcılığı gibi hususlarla bir birliktelik sağlar. Ayrıca feslerin tuğlalara benzetilmesi, hürriyetin anlaşılması karşısında örülen duvarları sembolize ederken; bu tuğlaların altında biyolojik sıcaklığını koruyan varlıkların edilgen bir cisim olarak algılandığını anımsatır.

Bireysel şöhrete ulaşma arzusu “Efruz Bey” hikâyesinde sıkça ön plana çıktığı gibi “Hürriyet Gecesi” adlı hikâye de kendini gösterir. Bu II. Meşrutiyet’in ilanı ile ortaya çıkan tipin en belirgin özellikleri arasında yer alır. Hürriyet’i fırsata dönüştürmek ve şahsî şöhreti, maddî imkânları yakalayabilmek hayali, “Efruz Bey”in, “Gayet Büyük Bir Adam”ın, “Hürriyet Gecesi”nin filozof, âlim yazarının benliklerini işgal eden bir husustur. Öyle ki Ahmet Bey, Efruz olmadan önce bir tek kendisinin bildiğini sandığı Hürriyet’in ilanı bilgisini umuma haykırmanın kendisine nasıl bir şöhreti, kahramanlığı getireceğini düşündükçe kendini kaybeder. “*Kendilik*”ini zaten hiçbir zaman edimleyememiş olan Ahmet Bey, *ilan ettiği hürriyetin yegâne failinin kendisinin olduğunu zanneder*. Tıpkı “Gayet Büyük Bir Adam” hikâyesinin başkişisinin kendisini Türkiye’deki ilk ve tek embriyolog olması bakımından çok önemli bir şahsiyet addetmesi gibi; o da devletin, milletin içinde bulunduğu sosyo-politik gerçekliğin farkında değildir. Bu noktada nümayişçi kitlenin öne çıkan niteliği farkındasızlık hâlidir.

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra II. Abdülhamid’e ve onun devrine, istibdat uygulamalarına dair övücü tavırlar sergilemek pek de mümkün değildir. Ayrıca II. Abdülhamid’in hafiyelerinin *Meşrutiyet’in hürriyetinde* kendilerine yaşam fırsatı bulmaları da pek güçtür. “Hürriyete Layık Bir Kahraman”da bir ifade bu çıkarımları destekler niteliktedir. Ahmet Bey’in Kanun-ı Esasî’nin yeniden yayımlanmasından sonra dairede karşılaştığı manzaraya dair tanrısal anlatıcının yorumları bu yöndedir: “*Mümeyyize dik dik baktı. Acaba bu bir ‘istibdat’ taraftarı mıydı? Lâkin ne cesaret!..*” (Ömer Seyfettin, 2014, s.50) Yine aynı hikâyede Ahmet Bey’in / Efruz Bey’in çalıştığı kalemin müdürünün “hürriyet” kelimesini işittiği andaki tasviri bu bakımdan dikkate değerdir: “*Zavallının haberi yoktu. Hatta gazete okumak âdeti olmadığı için tebliği bile görmemişti. ‘Hürriyet’ lâfını işitince kızardı.*

Sonra sarardı. Morardı. Beyazlaşan dudakları titremeğe başladı. Ahmet Bey'e yüzünü çevirerek 'Rica ederim, böyle şeylerden bahsetmeyelim. Bizim vazifemiz her şeyden mukaddestir!' (Ömer Seyfettin, 2014, s.50) Ömer Seyfettin'in liyakatsiz devlet memurlarına dönük eleştirisi, bu noktada II. Abdülhamid devrinin bir bakiyesi olarak beliren olumsuzluklarla birleşmekle birlikte; bu kalıntıların II. Meşrutiyet ve Hürriyet algılarını da verir. Şahsî mevkilerini kaybetme korkusunun ön plana çıkması, II. Meşrutiyet'in ilanı ile de değişmez. II. Meşrutiyet devrinde de makam ve mevki, her ne pahasına olursa olsun yine ulaşılması gereken yüksek maddî hedefler olarak konumlanmaya devam eder.

Ahmet Bey / Efruz Bey, kalemde birlikte çalıştığı Köse Mümeyyiz'in⁷ mantıklı itirazları karşısında sıkışarak bir hürriyet tanımı yapar. Bu tanım aynı zamanda bir tehdittir. Hürriyet'i mütemadiyen Kanun-ı Esasî ile ilişkilendiren Ahmet Bey / Efruz Bey, hukukî anlamda bir mesnede dayandığı sanrısı ile farklı görüşlere açık olması gerekirken bu karşı çıkışlara sedîd karşılıklar vermekten kaçınmaz: *"Hayır siz asla hürriyete alışamayacaksınız. İtirazı, suali bırakınız. Yoksa şimdi sizi deminki münasebetsiz kapıcı gibi dışarı attırırım... Altı, yedi metrelik bir yükseklikten avluya atılınca itirazın ne demek olduğunu anlar. Hürriyet serbestlik demektir. Kanun-ı Esasî demektir. Buna ait bir söze itiraz etmek 'istibdat' cinayetinden başka bir şey değildir. İstibdatın cezası bütün hür milletlerde birdir... İdam!"* (Ömer Seyfettin, 2014, s.59) II. Abdülhamid'in devrinden kalan bu tavır, İttihat ve Terakki iktidarının icralarından biri olmaya namzettir. Bu husus, kendi iktidarını yaşatmak adına, kalabalığın nicel gücünden istifade etmek şekline bürünür. Ölüm, *öteki* olmaktan korkmayan ve doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen şahsiyetleri de korkutacak bir hakikattir.

Ömer Seyfettin'in *Yaşasın Dolap* adlı komedi eserinin olay örgüsünde II. Abdülhamid devrinin kalıntılarının ve muhbirlerinin II. Meşrutiyet'in ilanı ile yaşadıkları tedirginlik hâli kurucu rol oynar. Bu hikâyenin başkişisi olan Ahmet Bey, İzzet Paşa'nın hafiyelerinden olup II. Abdülhamid devrinin bütün ekonomik sıkıntılarına rağmen gayet rahat bir yaşam süren biridir. Meşrutiyet'in ilanından sonra kırk gün geçmesine rağmen kendisini içine düştüğü ekonomik darlıktan kurtaramaz. Yaşadığı bu sıkıntılı günler karşısında 1908 devrimindeki mücadelelerde ölmeyi yeğler. Ahmet Bey'in karısı Bihter ise kendisini başka bir erkekle aldatmaktadır.

⁷ Mümeyyiz kelimesinin anlamının iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış ayıran anlamına gelmesi, Ömer Seyfettin'in anlatı kişilerinin isimlerini özel olarak seçtiğini gösteren sembolik bir ardıl anlamı var eder.

Bihter, dostu ile rahat yaşayabilmek için kocasının İstanbul'dan kaçması gerektiği konusunda kocasını ikna eder. Ahmet Bey, tam evden çıkacakken Bihter'in dostu kapıyı çalar ve Ahmet Bey saklanmak zorunda kalır. Ahmet Bey'in korkuları Bihter'in entrikacı tavrıyla zirveye ulaşır: “Komiser ya, şüphesiz komiser, gördün mü... Şimdi ne yapacaksın, jurnal ettiğin, denize attırdığın yüzlerce adamı unuttun da hiç telaşa mahal yok diyorsun, gördün mü şimdi?” (Ömer Seyfettin, 2017a, s.94) Oldukça komik bir duruma düşen Ahmet Bey'in jurnalci kimliği bağlamında II. Abdülhamid devrine kesin bir eleştiri getirilmekle birlikte; Ahmet Bey'in bu derece can korkusunu bütün varlığıyla hissetmesi, Hürriyet'in beklenenin aksine tam anlamıyla güzellikler, özgürlükler ve rahatlıklar devri olmadığını gösterir. Öyle ki Ahmet Bey er ya da geç İttihat ve Terakki teşkilatı tarafından tevkif edilecektir. İntikam duygusu bu hususta belirleyici olur.

Halid Ziya'nın İstanbul halkına atfettiği mezkûr nispet, Ömer Seyfettin'in “Gayet Büyük Bir Adam” adlı hikâye metninin olay mekânı olan İzmir şehrinde kendini gösterir: “Hürriyet ilan olunduğu vakit ben İzmir'de idim. El şakırtıları, allı yeşilli bayrak dalgaları, birbiri üstüne binerek ‘yaşasın, yaşasın’ diye haykıran şuursuz halkın içinde...” (Ömer Seyfettin, 2017a, s.331) “Hürriyet, şuur/suzluk, halk, yaşasın” anahtar sözcüklerinin inşa ettiği anlam dizgesi; Halid Ziya'nın ve Mehmed Âkif'in ortaya koymak istediği değerlendirmeleri bu hikâye metninde var eder. Kahraman anlatıcının, nümayişi daha da şenlendiren halkı, şuursuz olarak nitelemesi halkın hangi zaferi, hangi niyetle kutladığına dönük bir eleştiri olmakla birlikte kahraman anlatıcının şuur yitiminin de bir göstergesidir. Ömer Seyfettin'in şuursuz olarak nitelediği halkı, Osmanlı vatandaşı olarak tanımlamak mümkündür. Zira bu kitlenin yegâne eylemleri arasında devletin tertip ettiği iktidar törenlerinde alkış tutmak vardır. Osmanlı Devleti vatandaşları, devletin iktidarındaki bireylerin güçlerini gösterdiği bazı simgeleri, Devlet-i Âliye'nin farklı beldelerinde ululamaktan kaçınmazlar. Bu durum, devrin sosyo-psikolojik çemberinde değerlendirildiğinde, söz konusu davranışın adeta vatandaşın benimsediği karakteristik bir özellik biçiminde görünüm kazandığı gözlemlenir. Söz konusu şuursuzluk hâli, tek bir hedefe odaklanmanın getirdiği algısal körlüğü gündeme taşır. Bu hedef, devletin iktidarındaki yöneticinin hangi vasıfta, hangi şartlarda olduğunu sorgulamak, sorun etmek yerine sadece hayatın bir şekilde devam ettirilmesi üzerine odaklanır. Bu durum sonucunda bir bakıma, İslâm dinin öngördüğü istişare, sorgulama eylemleri de terk edilmiş olur.

Ömer Seyfettin'in “Gayet Büyük Bir Adam” hikâyesinin ismi ironiktir. Bu hikâyede Ömer Seyfettin, kendi yarattığı başkişi üzerinden isim- içerik düzlemine oturan bir devir eleştirisi geliştirir. Eleştirilen

noktalara iktidar ve güç odaklarını anlamadan destekleme şuuruzluğu ve bireysel çıkarları öncelemek de eklenir. Avrupa’da embriyoloji alanında tahsil görmüş olan başkışının kendine olan güveni, nümayişe katılan halkın bilinçsizliği ile zirve yapar ve kendini beğenmişliğe dönüşür. İç monologlarda dikkat çeken ayrıntılar, onun, hürriyetin nimetlerinden bireysel çıkarlar devşirme niyetinde olduğunu somut kılar: “[Arkadaşlarım] beni omuzladılar... Halk hürriyet kahramanlarından biri sanarak beni onların elinde zorla aldı. Ayaklarımı ve pantolonumun paçalarını öperek, saatlerce sokaklarda dolaştırdı. Ben bu tezahüratları kendim için görüyordum. Çünkü biliyordum ki Türkiye’de benden başka embriyoloji ilminde ihtisas kazanmış kimse yoktu. Ve halk, haberi olmadan bu meziyetim için beni yükselere kaldırıyordu.” (Ömer Seyfettin, 2017a, s. 331) Arkadaşlarının ilk göstergesi ile nümayiş sarhoşluğunu yaşayan halk tarafından sahiplenilen başkışı, *gayet önemli bir adam* muamelesi görür. Halkın onu sorgusuz olarak sahiplenmesi, şuur yitiminin ilk çerçevesini çizerken; başkışının omuzlarda taşınma sebebini Türkiye’deki ilk embriyolog olması olarak kabul etmesi çerçevenin içindeki trajik boyutu var eder. Bu trajik boyut, “Hürriyete Lâayık Bir Kahraman” hikâyesindeki bilinçsiz nümayiş ve sahiplenmeleri andırır. Halkın hürriyetin ilânını kutladığını görmezden gelen başkışı, kendisini *gayet önemli bir adam* olarak kabul edip, kutlamaların kerametini kendinde arar. Denilebilir ki zincirleme bir şuuruzluk hâli her yerde kendini göstermektedir. Başkışının bireysel sanrıları, kolektif bir çıktıya dönüşür. O, vatanın selametine kendisinin tahsili sayesinde kavuşulacağına inanır. Bütün hakikatlerin bir gecede değiştiğini zanneden kitleye o da katılır: “Garsonlar uyukluyordu ve önümden hür ve insanlık hukukuna malik Osmanlılar geçiyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 2017a, s.332) Ömer Seyfettin’in kendine göre *gayet büyük bir adam* olan hikâye başkışına sarf ettirdiği sözler dikkat çekicidir. Tahsilli olmasına rağmen kendini tanımaktan ve kültürel kimlik bilincinden yoksun olan başkışı, Türkiye’de yaşayanları Osmanlılar olarak tanımlar. II. Meşrutiyet devrinde ön plana çıkan Türkçülük fikrinin yadsındığı bu zihnî görünüm, vatani ilimle, bilimle kurtarmaya talip olur. Söz konusu durum, Ömer Seyfettin’in kendine özgün ironik üslubuyla verilir. Bu bilinçsiz nümayişin sonunda başkışı, Mısır Oteli’nin işkembeci dükkânına uğrar ve karnını doyurmak ister. Fakat bu *gayet büyük bir adamın* cebinde sadece tek çeyreklik vardır. *Millî şenlik* içinde tatsızlık çıkarmayı kendisi gibi *âlim, fazıl, uyanık ve muharrir* bir gence yakıştıramayan başkışı, çantasını düşürdüğü yalanına başvurur. Kendisini *fazıl* ve *âlim* olarak niteleyen başkışı, yalan söyleme ahlaksızlığından çekinmez. Parasını veremediği çorbacıya yeleğini rehin bırakan *gayet büyük bir adam*, hürriyetin sihirli bir

değneğe sahipmişçesine her imkânsızlığı gidereceği sanrısını deneyimlemiş olur. Aslında devlet, ekonomik zorluk ve tasarruf zarureti ile mücadele etmek durumundadır. Bu bakımdan Ömer Seyfettin'in bu hikâyesinde eleştirel mahiyette ortaya konan sosyolojik gerçeklerden biri de; halkın maddî anlamda karşılaştığı zorluklara rağmen hürriyetin bütün kötü gerçekleri yok edeceği sanrısıdır. Nihayetinde aylardır parasını ödeyemediği pansiyona döner ve pansiyondan kovulduğunu öğrenir. Kendini dâhi kurtarmaktan aciz olan *gayet büyük bir adam*, bütün bilinç yitimlerine rağmen İstanbul'a, pay-ı tahta gitme hayallerinden yine de vazgeçmez. O, "*binlerce fikirsiz kafada yüz binlerce hürriyet ışığı alevlendi*"diğini zannederek sadece kendini önemseyen ve Ömer Seyfettin'in kara mizaha varan bir tavırla eleştirdiği bir meşrutiyet tipidir. Maddî imkânsızlığı sebebiyle karşılaştığı muamelelere çok sinirlense de; kendisinin bir Meşrutiyet aydını olduğunu düşünerek sinirini dizginler.

"Gayet Büyük Bir Adam" adlı hikâyenin başkişisi, gece yarısından sonra dolaşmaya devam ettiği sokaklarda *yeni bir âleme doğan* "Hür insanlar"ın ne düşündüklerini merak eder ve yolda karşılaştığı insanları dinler ve gözlemler. Hürriyeti nasıl yaşadıklarını, ne hissettiklerini bilmek ister. Kulak verdiği diyaloglara kendisi de güler. II. Abdülhamid'in karanlık saltanatının yeni doğan hürriyet güneşi ile yıkıldığını düşünen yolda yürüyen iki kişi, hürriyetin ilanından sonraki üç gün boyunca yetmiş iki birahane gezmiş, doksan iki şişe bira içmiş ve daha nice ahlaksızlıkları da icra etmiştir. Başkişinin şahit olduğu diğer "Hür Osmanlı" vatandaşlarının diyalogları, çalışmanın önemsenmediğini, günlük ihtiyaçları dahi karşılama kaygısının yitirildiğini gösterir: "*Sabah oluyordu yahu... / -Hürriyet bu... Gündüz uyku, gece keyif... / Eee, para? / -Allah kerim!*" (Ömer Seyfettin, 2017a, s. 332) Devrin sosyo-ekonomik şartları çizilirken serimlenen bu olumsuz panoramaya rağmen kaygı yitimine uğrayan hürriyet sevdalıları, maddî anlamdaki açmazlara yine tembellik çemberine oturan tevekkül sanrısını yaşar. Halbuki bu durum, tevekkül değil taassuptur. Her şeyin birdenbire olumlu bir seyir alacağı ümidi, hürriyet nümayişinde bulunanların en belirgin özelliği olarak belirir. Fakat bu, hayalden de öte bir zannetme hâli, gerçeklerden kaçış; hatta ruhsal anlamda bir hastalık belirtisi gibidir.

Halkın bütün şuursuz kutlamalarına, kendisinin konumlandığı kibirli bakış açısına rağmen hürriyetin şaşasıyla kendine yabancılaşan başkişi, hürriyeti ilan edenlerin Niyazi ve Enver Paşalar değil de halkın ta kendisi olduğuna inanır. Halbuki hem II. Meşrutiyet'in ilanı hem de sonrasında yaşanan gelişmelerde halk, son derece edilgen ve eylemsiz bir konumdadır. Bu bilgi yanılması aydın kibrinin özgün bir görünümüdür: "*işte hürriyet ilan edildi. Bunu şu yahut bu zat, isimlerini bütün dünyaya telgrafların*

aksettirdiği Niyazi ve Enver yapmadı. Halk yaptı. Ahali uyandı. Uyanan Osmanlılar yaptılar. Tabii şimdi bunlar gençliğe, ilme, fenne, hususıyla embriyolojiye büyük bir kıymet verecekler ve bizim gibi âlimleri bu akşam bana yaptıkları gibi hep el üstünde gezdirecekler, mükâfatlar, paralar, maaşlar bahşedeceklerdi. Ve akademi açılacaktı... Yarın nereden para bulabileceğimi hep bunlarla beraber düşünüyordum. Artık son parasızlık günlerimiz bu günlerdi! Yarın Meşrutiyet ve hürriyet sayesinde şöhret cennetine girince gamlı bir mazi olan sefalet ve züğürtlüğümü nasıl hatırlayacak, hatıratımı yazarken bir saat evvelki yelek vakasını nasıl ballandıracaktım?” (Ömer Seyfettin, 2017a, s.335)

“Gayet Büyük Bir Adam” hikâyesinde beliren hürriyetin bakiyelerini, kendi menfaatine dönük olarak tasavvur etme hâli, Ömer Seyfettin’in “Hürriyet Gecesi” ve “Efrûz Bey” metninin içinde ilk neşredilen bölüm olan “Hürriyet’e Lâyık Bir Kahraman” adlı hikâyelerde de görünüm kazanır. Devletin kalkınmasını ve milletin refahını yadsıyan bu bakış açısı, tipten bir Meşrutiyet sterotipi olarak var olur. Halkın hürriyete ve bu yolda yürüyenlere karşı gösterdiği teveccühü kendi çıkarına döndürme hesapları yapan *gayet büyük bir adam*, çorbacıda umursamadığı parasızlıkla ilgili bir takım dayanaklar üretir. O, dünya fikir tarihindeki büyük düşünürlerin, yazarların parayı önemsemediklerini ve hiçbir maddî varlığa sahip olmalarını referans göstermesine rağmen, Meşrutiyet’in ilânı ile kazanacağı maddî gücü hayal etmekten haz duyar. Bu husus, onun kendi içindeki çelişisini net bir biçimde ortaya koyar.

“Hürriyet Gecesi” hikâyesinin başkışisi de “Gayet Büyük Bir Adam” hikâyesindeki benzer halleri somut kılar. “Hürriyet Gecesi” hikâyesinin isimsiz genç başkışisini bencillikten uyandıran dikey boyutlu bir tarihsel denklemi kuran yaşlı adamdır. Hürriyet gecesinin âlim ve filozof nümayişçisi, tıpkı Efruz Bey gibi tarihi derinlikten, hatta sathi tarih bilgisinden dâhi yoksundur. Efruz’un düşman olarak saydığı ülkelerin Osmanlı Devleti ile komşu olmaması ve çok uzak, alakasız coğrafyalarda olması Ömer Seyfettin’in mizahî tercihini epistemik bir düzleme çeker. Öyle ki Efruz’un düşman olarak telakki ettiği ülkeler arasında İsveç, Liberya, Arjantin gibi ülkeler vardır. “Hürriyet Gecesi” kahramanının başkışisi de Hürriyet’e kalemiyle hizmet edeceği sanrısıyla kutlamalara katılır.

“Hürriyet Gecesi” hikâyesinde, Hürriyet’i kutlayan amaçsız ve şuursuz kitleye dâhil olmaktan kendini alamayan başkışı, Hürriyet uğrunda çalışacağını hayal etse de; bu konuda neler yapmayı planladığı sorusu karşısında tutulur: “Zihni o derece hayal ile dolu idi ki... fikirlerini seçemiyor, bugün ne yapacağını tahmin edemiyordu. Hakikaten çok yapılacak şey vardı. Fakat bunlar neydi? Bunları henüz tasavvur bile

edemiyordu.” (Ömer Seyfettin, 2017b, s.79) Kendisini uyaran yaşlı adama kendini yazar olarak tanıtan başkişi, bu yaşlı adama göre “*gayesini idrak etmemiş bir cemiyetin evladı*”dır. Cemiyetin ürünü olan bilinçsiz neferlerin varlığı, Ömer Seyfettin’in kolektif eleştirisini medeniyet düzlemine taşır. Bireysel şöhrat hırslarından sıyrılamayan başkişi, sosyo-politik tefekkürden yoksundur: “*Halbuki tarih, bizim memleketimizin üzerine halli matlup binlerce mesele yığmış. Yaşadığın yer, bir ‘mesele’ ummanı!*” (Ömer Seyfettin, 2017b, s.77) II. Meşrutiyet’in yüce birey arketipi olarak beliren bu yaşlı adamın eleştirisi, Türk aydınına, yazarına, düşünürüne yönelik yol açıcı bir boyuttur. Genç muharriri “*kendilik bilincine*” (Durmuş, 2014, s.29) çağıran bu yaşlı adamın eleştirileri, düşünmek, yazmak ve okumak üçgeninde ayrılmaz bir dizge hâlini alması gereken eylemler bütününe çağrıya dönüşür. Bu, bireysel hayalperestlikten kolektif kaygıya yönelik bir çağrıdır. Milletin içinde bulunduğu zaruretin farkında olmadan, Hürriyet kavramının hakiki icrasını bulamayacağı fikri ön plana çıkar. Zira kendinin farkına varan millet, hür olduğunu ziyadesiyle hissedecektir. Bunun Türk aydını ile gerçekleşeceğini vurgulayan seksen yaşındaki ihtiyar adam, bir hürriyet kahramanı olmanın ancak bu kaygı ile çıkılacak yolda gerçekleşeceğini ifade eder: “*Ey genç muharrir! Gel, sen bir kahraman ol! Nefsini düşünme. Boş gururu, menfaatperverliği bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış! Dost sandığı, bağrına bastığı gizli düşmanları bütün servetini, bütün saadetini yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, saadet, duygu, ideal ver!..*” (Ömer Seyfettin, 2017b, s.78) Ötekinin bilgisini, varlığını fark etmek adına sarf edilen bu cümleler, başkişi olan genç muharririn ruhunda yankı bulur. Tarihsel perspektif, çözümleme ve tefekkürü barındıran bu öğütler, yazmak eylemi maharetiyle kendini tanıyacak ve milletine kendilik değerlerini verecek yazar özneyi yaratacaktır. Bu Türk yazarıdır, Türk aydınıdır. Böylece hikâyedeki Meşrutiyet algısı, eleştirel boyuttan kimlik kurucu bir boyuta somut bir biçimde taşınmış olur. Kendilik bilgisini işlemek üzerine kurulan bu kimlik; bilgi, varoluş ve toplum fenomenleri üzerinde yükselir. “*Bilginin varoluş temeli toplumdur... Bilginin varlık kazanabilmesi için işlenmesi gerekir... Bilgi, kolektif bir şeydir; bireyin ürünü değil, toplum ve kültürün ürünüdür.*” (Arslan, 2015, s.16-17) Yaşlı bilge, tarihsel geçmişte edimlediği kendilik bilgisini, bireysellikten uzak kolektif bilinç inşasına yakın bir biçimde olduğunu genç muharrire aktarır. Böylece kendilik bilgisi, Türk aydınının zihnî işçiliğine kavuşmuş olacaktır. İşlenen bilgi, yeni anlamlar, değerler ve varoluşlar üretmek toplumun varlığında sabitlenecektir.

Ömer Seyfettin'in "Herkesin İçtiği Su" adlı hikâyesi⁸, II. Meşrutiyet'in ilanının hemen sonrasında toplumsal bir sarhoşluk hâlinin görünüm kazanmasını mizahi ve örtük bir biçimde gündemine alır. Çin İmparator'u hâkim olduğu ahalinin uğursuz yağmur suyunu içmesiyle aklını yitirmesi ve sarayı işgal etme tehdidine dayanamaz ve bütün saray teşkilatının da bu sudan içerek delirenlere katılmasını emreder: "*Fakat 'Ling-yu' gayet akıllı, gayet ihtiyar bir fağfurdu. İşe yaramayan, zarar getiren 'akıl'ın 'delilik'ten hayırlı bir şey olamayacağına kâni idi. Bir sabah çılgın halkın tecavüzünden, eğlencesinden ürkmüş maiyetine: -'Herkesin içtiği sudan hemen içiniz!' emrini verdi. Mandarinler, hakîmler, filozoflar, hâkimler: -'Aman efendim, akıllarımıza, ilimlerimize yazık olur...' (Ömer Seyfettin, 2017c, s.379)* deseler de fağfurun kararı değişmez. Tecrübeli, akıllı ve sözü geçen bir hükümdar olan Ling-yu, varlık alanının tehdidini şuur seviyesinde kavramış olmanın verdiği kaygıların benliğine yaptığı baskıyı kaldıramaz. Bilgiyi, adaleti ve düşünceyi reddeden Ling-yu'nun bu durumu, II. Meşrutiyet devrinin sosyo-politik ve sosyo-psikolojik görünümelerini andırır. Farkındalıklı bilgeliğin yükümlülüğüne ve sorumluluğuna karşılık; kaygısız, şuursuz ve cünun bir ruh halini tercih etmek, gerçeklerle yüzleşmekten kaçış ve sorunlara karşı çözüm üretme yeterliliğinden yoksunluk anlamına gelir. Ling-yu'nun böyle bir trajikomik sonla karşılaşmasının yegâne sebebi ise; hükümdarlığı süresince Çin ülkesinin bütün eski kitaplarını ve kütüphanelerini yaktırması ve halkın geçmiş ile olan bağını kesmesidir. Okuma, yazma ve bilme eylemlerini terk eden hükümdarın iktidarı, taht kaygısı, can korkusu üzerine kuruludur. Tarih bilincini yitiren halkın sorgulama ihtimali de zayıftır. Zira karşılaştırma yapacak bir kıstas ortadan kalkmış olur. Liyakatsiz iktidar, ferdiyetçi tavır sembolizmi bu hikâyede de kendini söz konusu boyutlarla gösterir.

Ömer Seyfettin'in II. Meşrutiyet hakkında görece hem olumsuz hem de olumlu düşünceleri işlediği hikâyelerinden bir diğeri de "İki Mebus"tur. (Koç, 2008) Bu hikâyede Feylesof olarak tanınan eski bir mebus ile devrin en hızlı vekillerinden olan Vedit karakterlerinin ait oldukları nesil ve sahip oldukları siyasî, sanatsal görüşlerin farklılığı eşliğinde beliren bir Meşrutiyet algısı dikkatleri çeker. Meşrutiyet'in ilanından sonra geçen otuz yıllık bir zamanın geçtiği vaka sosyal zamanında, Meşrutiyet'in katıksız savunucularından olan Felylosof karakterinin okuduğu kitap sayısı üzerinden ironik bir biçimde eleştirilmesi, hikâyedeki Meşrutiyet algısını verir.

⁸ Bu hikâyenin Meşrutiyet ile olan ilişkisine ilk olarak Bilge Ercilasun değinir. Bk. Meşrutiyet ve Edebiyat. *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*, 17/1 (2010), s. 57-81.

Meşrutiyet'in ilanından sonra doğan Vedit'in serbestlik içinde yetişmiş olması ve Feylosof'un yaptığı dönem dair fikrî ve politik çözümlemeler, Meşrutiyet'e karşı olumlu bakışı somut kılar.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Meşrutiyet'e karşı hem olumsuz hem de olumlu bir bakış açısının dikkatleri çektiği bir diğer hikâyeye de "İrtica Haberi" adlı hikâyesidir. Bu hikâyeye, onun, Köprülü'de askerî görevde bulunduğu zaman diliminde kaleme alınmıştır. Bu hikâyedeki olay örgüsü 31 Mart Vakasının yankıları ile şekillenir. Hikâyede karşımıza çıkan irtica kavramı, asker düşmanı dinî taassup sahibi kitle ve bu noktada sembolleşen bir iktidar timsali olan II. Abdülhamid etrafında birleşir. Kahraman anlatıcının 31 Mart darbesini öğrendiği ilk anda ifade ettiği cümleler, II. Meşrutiyet'in bir "ülkü değer" (Korkmaz, 2015) olarak algılandığını somutlar: *"Birden o kadar derin ve muzlim bir ümitsizlik duydum ki ihtiyarsız: 'Eyvah azizim, mahvolduk. Bu sefer mutlaka mahvolduk!' dedim. Kalbimde sarıh bir acı sızlamaya başladı"* (Ömer Seyfettin, 2015, s. 195). Kahraman anlatıcının bu denli kaygılandırıcı bir Meşrutiyet'in varlığının getirdiği sonuçların yitirilmesinden ziyade, Türkiye'nin Balkanlar başta olmak üzere birçok kritik konumdaki topraklarını siyasî anlamda kaybetme ihtimalinin artmasıdır. Bu noktada Ömer Seyfettin'in hürriyetin devamı ve toprak kayıplarının engellenmesi referanslarıyla şekillenen bir Meşrutiyet algısının olduğunu söylemek mümkün olur. Ömer Seyfettin'i kaygılandıran taassubun devam etmesi, softaların iktidarda olması ve hürriyet yerine istibdadın gelmesi ile yakından ilişkilidir. Sina Akşin tarafından da irticacı bir darbe (2015) olarak nitelenen 31 Mart Vakası, devrin içinde de aynı telakki ile karşılanır. Bu hikâyede beliren Meşrutiyet eleştirisi, İttihat ve Terakki'nin hükümet tanımı ve politikaları odağında belirir. Osmanlılık fikrini, toprak bütünlüğü kaygısı ile savunan hükümet, Ömer Seyfettin'in Türkçü tavrıyla örtüşmez.

3. SONUÇ

Sonuç olarak Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki II. Meşrutiyet algısının, eleştirel odakta şekillendiğini görülür. Onun getirdiği eleştiriler, bireysel çıkar ve kaygıdan kurtulamayan, kolektif bilinci benliğinde duyumsayamayan, millet olma yolunda bir kaygı taşımayan halk kitlesine ve aydın kesime yönelir. Doğu toplumlarının, bilhassa Müslüman kimliğine sahip halkların karakteristik özelliklerinden olan; çalışmaktan, sorgulamaktan ve eleştiriden uzaklık hâlleri, adeta bir hastalık gibi bütün zihinleri işgal etmiştir. Bu sebeple bir algı körlüğü yaşayan Osmanlı tebaası, taassubu terk edemez. Buna karşılık Türk olduğunu yadsıyan aydın kitle ise, emek sarf etmeden, sorgulamadan, bilim ve ilim olgularını elde edebileceği sanrısı ile **büyük / önemli bir adam olma sendromunu** tecrübeler. Tanzimat

edebiyatında tipleşen züppe, alafranga nitelikli anlatı kahramanlarını *Bihruz Bey sendromu* olarak tanımlayan Şerif Mardin'den esinlenerek bir çıkarım yapmak gerekirse; Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde konumlanan Meşrutiyet aydınının, Meşrutiyet tipinin, büyük bir adam olma isteğiyle zapt edilen benliklere sahip olduğu söylenebilir. Böylesine bir görünümde olanlar için **Efruz Bey sendromu** tabirini kullanabiliriz. Bu tipin en belirgin özelliği; kendini, çevresini, cemiyetini ve hakikati tanımaması, reddetmesidir. Denilebilir ki Efruz Bey, geçen onca yıllara, yaşanan kimlik kurucu tecrübelerle rağmen Bihruz Bey'in hayallerinden hâlâ kurtulamamıştır.

Bilgisiz, şuursuz kalabalıkların bireysel görünümünde karşımıza çıkan milliyet düşüncesinden yoksunluk, Ömer Seyfettin'in eleştirel bir tavırla odaklandığı bir başka husustur. Söz konusu tavır, Hürriyet'in Osmanlı Devleti'nin yıkılmaktan kurtaracağı hayalinin gerçekçi olmadığına dikkat çeker. "Hürriyet Bayrakları" adlı hikâyede bu millî şuura çağrı kendisini *ötekinin* somutluğunda gösterir. Yüzyıllardır yattığı "Oğuz Uykusu"ndan Meşrutiyet devrimi ile uyanan Türk, kendini tanımaya başlayacaktır ve kendini tanıdıkça inşa edeceği Türk kimliği ile bütün varlık alanında yegâne iktidar ve güç sahibi olacaktır. Bu durum "Hürriyet Gecesi"ndeki kendilik bilincine davet edilen genç yazarlar sayesinde olacaktır. Bu çıkarımlar romantik bir duyuştan ziyade Ömer Seyfettin'in bir yazar olarak ortaya koyduğu tezli metinlerin bir çıktısı olarak algılanmalıdır.

4. KAYNAKLAR

- Aka Erdem, N. (2016). *Özne-iktidar ilişkisi bağlamında alev alatlının romanlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
- Akay, A. (1995). *Michel Foucault – iktidar ve direnme odakları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Akşin, S. (2015). *31 mart olayı*. 4. bs.. Ankara: İmge Kitabevi.
- Alangu, T. (2010). *Ömer Seyfettin - ülkücü bir yazarın romanı*. İstanbul: YKY.
- Argunşah, H. (2017). *Önsöz Ömer Seyfettin – hikâyeler 1*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Arslan, H. (2015). *Epistemik cemaat*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Baykal B. S. (1942). *Doksanüç meşrutiyeti*. (Belleten 21-22. Sayılardan ayrı bs.) Ankara: TTK.
- Demir, A. (2019). Mizahi kahramanın doğuşu: Ömer Seyfettin'in 'Efruz Bey'i. *TEKE Dergisi*. 8/1. 392-404.
- Deringil, S. (2002). *İktidarın sembolleri ve ideoloji*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Deveci, M. (2011). Bahtiyar Vahapzade'nin şiirlerinde kendilik bilinci. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. S. 31. 131-146.
- Durmuş, M. (2014). *Ömer Seyfettin'in anlatılarında kendilik bilinci ve öteki*. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları.
- Enginün, İ. (2012). Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri. *Yeni Türk Edebiyatı üzerine*

- araştırmalar 1* (7. bs. s. 167-176) içinde. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2017). Sunuş. *Ömer Seyfettin – hikâyeler 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, B. (2010). Meşrutiyet ve edebiyat. *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*, 17/1.
- Ersoy, M.A. (1991). *Safahat - Süleymaniye kürsüsünden*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Gökyay, O. Ş. (2006). *Dedem korkut kitabı*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (1986). *Tinin görüngübilimi*. (çev. Aziz Yardımlı). Ankara: İdea Yayınları.
- İnalçık, H. (2008). II. Meşrutiyet: Anayasa rejimi geliyor cumhuriyet'in yolu açılıyor. *Doğu Batı*. 45. 11-16.
- Karpat, K.H. (2011). Sosyal ortam ve edebiyat: Ömer Seyfeddin'in edebî eserlerinde Jön Türk döneminin yansıması. *Osmanlıdan günümüze edebiyat ve toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kavcar, C. (1984). Ömer Seyfettin'in Efruz Bey tipi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. C. 17/1. 359-375.
- Koç, M. (2008). Ömer Seyfettin'in eserlerinde II. Meşrutiyet ve İttihat Terakki. *Bilig*, Güz 2008. 47 / 121-146.
- Korkmaz, R. (2015). *Yazınsal okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Namık Kemal. (2017). Vatan şarkısı. *Namık kemal – hayatı, divanı, eserleri – Dr. Rıza Nur*, Haz: Mehmet Soğukömeroğulları, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Ömer Seyfettin, (2017b). Sivrisinek. *Hikâyeler 2*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin, (2001). Millî tecrübelerden çıkarılmış amelî siyaset. *Makaleler 1*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2014). Hürriyete lâıyk bir kahraman. *Hikâyeler 4*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2017a). Gayet büyük bir adam. *Hikâyeler 1*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2017a). Hürriyet bayrakları. *Hikâyeler 1*. Haz: Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2017a). Yaşasın dolap. *Hikâyeler 1*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2017b). Hürriyet gecesi. *Hikâyeler 2*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ömer Seyfettin. (2017c). Herkesin içtiği su. *Hikâyeler 3*. Haz: Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Polat, N.H. (2015). *Ömer Seyfettin hakkında, bütün hikâyeleri*. İstanbul: YKY.
- Rıza Nur (2017). *Namık Kemal-hayatı, divanı, eserleri*. Haz: Mehmet Soğukömeroğulları, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Şişmanoğlu Şimşek, Ş. (2014). İmparatorluğun “en uzun on yılı”nı yazmak: Ömer Seyfettin hikâyelerinde farklı “on temmuz”lar. *Turkish Studies*. Vol: 9/12. 665-683.
- Uşaklıgil, H.Z. (2012). *Saray ve ötesi*. İstanbul: Özgür Yayınları.